

2.4. Заштита природе

ПРОЦЕНА

У области заштите природе остварен је мали напредак или га уопште није било. Захтева се усаглашеност и конвергенција са релевантним политикама ЕУ у овој области. У погледу заштите природе, то би подразумевало усаглашавање са хоризонталним законодавством које се односи на процену утицаја на животну средину, стратешку процену утицаја на животну средину, као и обезбеђивање учешћа јавности у доношењу законодавног оквира заснованог на екосистемима који је предвиђен *Оквирном директивом о водама*, *Директивом о стаништима* и *Директивом о птицама*.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Претходна влада је поделила сектор заштите природе на два министарства: Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине и Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања. Укинута је Национални фонд за заштиту животне средине и до сада није поново основан. Постоји недостатак политичке воље да би се дала потпора очувању природе. Ове промене су додатно ослабиле већ слабе механизме управљања у области животне средине.

Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине (које је у то време било надлежно за питања животне средине) покренуло је поступак јавне расправе у вези са изменама и допунама *Закона о заштити природе*, али се тај поступак није наставио. Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања (које је у то време било надлежно за управљање заштићеним подручјима) израдило је нацрт *Закона о националним парковима*, али није организован процес учешћа јавности и никакве информације о даљем напретку нису доступне.

Остварен је мали напредак у транспонувању *Директиве о птицама* и *Директиве о стаништима* и успостављању мреже *Natura 2000*. *Закон о заштити природе* је увео концепт еколошке мреже која прати модел еколошке мреже ЕУ *Natura 2000*. Упркос постојању правног оквира¹³ еколошка мрежа и даље није потпуно ефикасна. Представници НВО су консултовани током припреме Уредбе о еколошкој мрежи, али процес селекције није био транспарентан.

Пријаве пројекта за ИПА — Јачање капацитета за примену стандарда из правних тековина ЕУ и конвенција у области заштите природе – успостављање мреже *Natura 2000 2013/S 191-328779* поднете су у октобру 2013. године и од тада нема информација о процесу селекције пријава или о спровођењу пројекта.

¹³ Уредба о еколошкој мрежи, „Службени гласник Републике Србије”, бр. 102/2010.

Примена *Конвенције о међународном промету угрожених врста дивље фауне и флоре (CITES)* побољшала се захваљујући твининг пројекту Јачање капацитета органа надлежних за *CITES* и примену прописа у области трговине дивљим животињама у Србији *SR/2012/IB/EN/01TWL*.

Уопште није било напретка у погледу *Црвених листа*.

Напредак

У децембру 2013. године, Министарство одрживог развоја и туризма Црне Горе, Светски фонд за природу (*WWF*) и Међународна унија за очување природе (*IUCN*) окупили су представнике министарстава из Албаније, Босне и Хрцеговине, Хрватске, Косова*, Македоније, Црне Горе, Србије и Словеније да подрже регионални споразум на високом нивоу о заштити животне средине у региону Динарског лука – *Велика победа за Динарски лук*. Државе су се формално обавезале да јачају регионалну сарадњу у области очувања природе и одрживог развоја, да процењују економску вредност свог природног капитала, и да уједно укључе циљеве очувања природе у планове привредног развоја и оцењују допринос заштићених подручја сопственој привреди и привреди у региону. Европски комесар за животну средину, Јанез Поточник, отворио је конференцију и честитао свим владама на потписивању *Велике победе за Динарски лук*. Поред тога, свака држава је представила низ националних обавеза које ће испунити током наредне 4 године – одређивање нових заштићених подручја, развој планова управљања, унапређење услуге чувара природе, итд¹⁴.

Изазови

Покривеност заштићених подручја износи приближно 6% укупне територије (Стратегија биолошке разноврсности, 2011). То је очигледно низак проценат и далеко испод просека у покривености заштићених подручја на нивоу ЕУ и на глобалном нивоу, и знатно испод предвиђених 17% до 2020. године, како је одређено *Aichi циљевима* Конвенције о биолошкој разноврсности. Просторни план Републике Србије за период 2010–2020. године предвиђа повећање заштићених подручја за 10%. Ако се има на уму тренутна ситуација, на пример стагнација у одређивању нових заштићених подручја (само 0.14% нових заштићених подручја је одређено у последњих 5 година), остваривање овог циља ће представљати велики изазов. Други значајан проблем у области заштите природе представља неадекватно и неефикасно управљање заштићеним подручјима (Стратегија биолошке разноврсности, 2011). Уопштено гледано, Србија заостаје у погледу оба главна аспекта заштићених подручја – покривености и управљању.

Изградња брана без озбиљне процене постојећих алтернатива, процене утицаја на животну средину и друштвено-економске анализе трошкова и користи представља главну претњу слатководном биодиверзитету у Републици Србији. Очекује се да ће планирани пројекти изменити

¹⁴ <http://www.discoverdinarides.com/en/downloads>.

природне токове и драстично променити сложене интеракције између површинских вода, подземних токова и мочварних окружења у којима су се развиле многе аутохтоне врсте. Постоји велика доза забринутости у погледу одрживости врста и мочварних екосистема. Фрагментација река бранама и одвођење веће количине воде него што се може надоместити из природних система представља устаљен образац за коришћење воде у земљи. Истовремено, капацитет система да допуни ресурсе воде је драстично смањен због крчења шума и исушивања мочвара. Са нестанком и деградацијом мочвара уништена су важна станишта, што је довело до смањења разноликости и опадања броја биљних и животињских врста.

У постојећем законодавству не узима се у обзир улога и вредност екосистема (природног капитала) за пружање широког спектра користи које су од суштинског значаја за добробит људи и перспективе привредног развоја. Уопштено, економске користи ових услуга нису препознате и прихваћене на тржиштима, што доводи до деградације екосистема и неповратног губитка природног капитала.

ПРЕПОРУКЕ

Треба спровести следеће активности предвиђене Стратегијом биолошке разноврсности:

- Развој система за мониторинг утицаја климатских промена на биодиверзитет;
- Развој система евалуације за елементе биодиверзитета и екосистемске услуге,
- Ширење заштићених подручја
- Развој еколошке мреже *NATURA 2000*;
- Побољшање управљања заштићеним областима;
- Заштита и унапређивање шумских екосистема;
- Заштита и унапређивање водених екосистема;
- Мониторинг инвазивних врста и акциони планови за сузбијање њиховог ширења;
- Развој система мониторинга врста које се користе у комерцијалне сврхе и акционог плана за њихово одрживо коришћење;
- Подизање нивоа свести и промовисање вредности биодиверзитета.

Као земља која се креће ка чланству у ЕУ, Република Србија ће морати да нађе начина да у кључне секторске политике и процес планирања укључи процене екосистемских услуга. ЕУ је покренула вредновање природног капитала у економији и добробити људи студијом „Економија екосистема и биодиверзитета” (*TEEB*)¹⁵. Коалиција ОЦД подржава инвестиције у природни капитал земље (шуме/руралне области, водени екосистеми, обновљива енергија) на уштрб „тешких” инвестиција (развоја сиве инфраструктуре), као и промовисање иновативних средстава за интеграцију

¹⁵ <http://www.teebweb.org/InformationMaterial/TEEBReports/tabid/1278/Default.aspx>.

животне средине и заштиту природних ресурса, попут иницијатива за плаћање услуга животне средине и примене приступа заснованог на екосистемима. Треба пажљиво планирати даљи развој да би се избегла неповратна штета по природни капитал, животну средину и људско здравље. Неопходне су систематска процена и примена процене утицаја на животну средину (EIA) и стратешке процене утицаја на животну средину (SEA).